

Ezelden ebede uzanıp giden sıfatlar

İskenderun'dan okuyucumuz: “Allah'ın zait sıfatı var mıdır? Aynî, gayrî, zatî, sübutî ve fiilî sıfat ne anlama geliyor?”

ZAİT SIFAT VAR MIDIR?

Zait Arapça bir kelimedir. Ziyade olan, fazladan, sonradan eklenen, ezeli olmayan gibi manalara gelir. Allah zatı itibariyle ezeli ve kadim olduğu gibi, sıfatları ve isimleri itibariyle de ezeli ve kadimdir. Yani Allah'ın sıfatları ve isimleri zait değil, kadimdir ve ezelidir.

Bediüzzaman bunu şöyle ifade ediyor: “Esmâ ve sıfat-ı İlâhiyeyi, şuûn ve ef'âl-i Rabbâniyeyi bir Şecere-i Tuba-i Nur hükmünde temsil edelim ki; o Şecere-i Nurâniyenin daire-i azameti, ezelden ebede uzanıp gidiyor.”¹ Said Nursî'ye göre Cenâb-ı Hak ne kadar kemal sıfatlar varsa onların hepsine sahiptir. Kâinatta ne kadar hüsün, cemal ve kemal varsa, bunların hepsi Allah'ın hüsün, cemal ve kemal sıfatlarının binlerce perdeden geçmiş gölgeleridir.²

AYNÎ SIFATLAR

Aynî sıfatlar Allah'ın zatına mahsus bulunan, Allah'ın mahlûkata benzemediğini, noksanlıklardan ve eksikliklerden münezzehtir bulunduğunu ifade eden sıfatlardır.

Aynî sıfatlara selbî sıfatlar da denir.

Cenâb-ı Hak hiçbir şeye benzemediği gibi; Zatını düşünmek, şekillendirmek, sınırlandırmak, zaman ve mekânla kayıt altına almak da mümkün değildir. Allah'ın cisim, suret ve şekil özelliklerinden uzak olduğunu, varlığının haddi, hududu, sınırı, başlangıcı ve sonu bulunmadığını; varlığının 'kendinden' olduğunu aynî sıfatlarla anlamış bulunuyoruz.

Bu sıfatlar altıdır: Allah'ın var olması, bir olması, varlığının ezeli olması, ebedi olması, kendinden olması ve hiçbir şeye benzememesidir.

SÜBUT'İ SIFATLAR

Ezeli olarak Allah'ın zatının sahip olduğu, Allah'ın zatında sabit bulunan sıfatlardır.

Allah denizde bir damla kabilinden mahlûkatı bu sıfatlarla sıfatlandırmıştır. Mahlûkatın yaşaması, işitmesi, görmesi, konuşması, çalışması, irade etmesi, öğrenmesi gibi sahip olduğu temel sıfatlar esasen Allah'ın sübutî sıfatlarının binlerce perdeden geçmiş gölgelerinin gölgeleridir.

Bu sıfatlar şunlardır: Hayat, İlim, İrade, Kudret, Sem', Basar, Kelâm.³

Bu sıfatlara, Allah'ın zatına mahsus olması itibariyle aynî, gayra tesir ve tecelli etmesi hasebiyle de gayrî sıfatlar denmiştir. Yani hem aynî, hem gayrî... Fakat bu, bu sıfatların zait olduğu ve Allah'ın zatına sonradan eklendiği manasına gelmez.

Allah'ın sübutî sıfatları da tıpkı zatî ve aynî sıfatları gibi ezelî ve ebedîdir. Zait değildir. Ehl-i sünnet itikadına göre Allah hangi sıfatlara sahip ise, ezelde de aynı sıfatlara sahiptir. Mâturîdiye Mezhebi fiil sıfatlarını ifâde eden "Tekvîn" sıfatını da sübûtî sıfatların içinde sayarak, sübûtî sıfatların sayısını sekize çıkarmıştır. Eş'ariye Mezhebi ise Tekvin sıfatını fiilî sıfatlar içinde saymıştır.

FİİLÎ SIFATLAR

Kâinatın yaratılması ve devamının sağlanmasında etkin bulunan Allah'ın sıfatlarına fiil sıfatları denmektedir. Bu sıfatlar da hiç şüphesiz Allah'ın zatı ile kaim, ezelî ve ebedî sıfatlardır.

Bu sıfatların bazısı şunlardır: Tahlik (Yaratmak); İhyâ (hayat vermek); Terzik (rızk vermek); İmâte (öldürmek); İnşâ (yapmak); Sun' (san'atla yapmak); İbda' (örneksiz ve güzel yaratmak); İn'âm (nimet vermek); Tenzil (indirmek); Takbil (kabul etmek); Ğufrân (bağışlamak)...

Kâinatın gidişatında, oluşumunda, idaresinde, terbiyesinde, canlıların doğumunda, yaşamasında, ölümünde, varlıkların şekil ve vasıf değiştirmelerinde, kâinattaki baş döndürücü nizam ve intizamın devamında etkin bulunan ve tecelli eden bütün sıfatlar "Fiil Sıfatları"dır.

Bedüzzaman, "Rahîm" isminin bu tür sıfatlara işâret ettiğini; bu sıfatların "gayriye" olduğunu, yâni Allah'ın Zâtının ayn'ı üzerinde değil de gayr'ı üzerinde, yani mâsivâ üzerinde, yani kâinât üzerinde; yani Allah'ın iradesine bağlı olarak kâinatın oluş, gidişat ve bitişinde bu sıfatların hep iş başında olduğunu, yani tecelli hâlinde bulunduğunu açıklamıştır.⁴

Dipnotlar:

1- Bedüzzaman, Sözlere, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2004, s. 230.

2- Muhâkemât, S. 120.

3- Bediüzzaman, İşaratü'l-İ'caz, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2009, s. 33.

4- Bediüzzaman, İşaratü'l-İ'caz, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2009, s. 33.